

Zelený kruh představil nové přístupy k adaptaci na změnu klimatu

31.12.2025 - Anna Uhnák Kárník | Zelený kruh

Asociace ekologických organizací Zelený kruh zveřejnila studii „Od adaptace na změnu klimatu ke klimatické odolnosti: Aktuální trendy a česká realita“. Studie analyzuje nedostatky současného přístupu k adaptaci v Česku a nabízí konkrétní doporučení, jak posílit celkovou odolnost společnosti vůči klimatickým rizikům.

Autorka Anna Uhnák Kárník ve spolupráci s konzultanty z Asociace pro mezinárodní otázky a Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd ČR identifikuje zásadní rozpor současnosti: zatímco význam adaptace na změnu klimatu roste, kapacita společnosti řešit komplexní problémy se kvůli propojeným krizím snižuje. Se současnou podobou emisních závazků směřuje svět k oteplení o 2,6 až 3,1 stupně Celsia, daleko za cíl Pařížské dohody. Zároveň čelíme několika strukturálním krizím – od krize zdravotní a sociální péče přes problémy vzdělávacího systému až po krizi bydlení a rostoucí životní náklady.

„Adaptace zaměřená na odolnost znamená rozšíření chápání a provádění adaptace jako posilování celkové odolnosti společnosti. Na rozdíl od starších přístupů se odklání od dílčích, často technických opatření zaměřených na jednotlivá rizika odděleně. Upřednostňuje kombinaci technických a měkkých opatření a zdůrazňuje komunitní spolupráci, vzdělávání a sociální soudržnost jako cesty ke zvýšení společenské odolnosti a schopnosti čelit i neznámým a vícečetným rizikům,“ vysvětluje autorka studie Anna Uhnák Kárník. Tento takzvaný resilienční přístup vyžaduje propojení klimatické agendy se sociální, zdravotní a bezpečnostní politikou, posílení účasti veřejnosti a přizvání oborů mimo přírodní vědy do tvorby strategií.

Studie podrobně analyzuje národní adaptační strategii a její akční plán a odhaluje významnou mezeru mezi teorií a praxí. Strategie sice pracuje s pojmy odolnosti a adaptivní kapacity, v praktické aplikaci se však soustředí téměř výhradně na ekologickou stabilitu a technická opatření. Z 322 úkolů akčního plánu se pouze devět přímo věnuje zdravotně-sociálním dopadům změny klimatu. Strategie nijak nediskutuje rizika takzvané chybné adaptace – tedy opatření, která sice řeší konkrétní problém, ale přenášejí ho jinam nebo vytvářejí nové závislosti. Příkladem může být adaptace na vlny veder formou klimatizací: ty zvyšují spotřebu energie, nemohou si je dovolit nízkopříjmové domácnosti, přenášejí tepelnou zátěž do okolního prostoru a přestávají fungovat při výpadku proudu, který může paradoxně nastat právě kvůli vlnám veder.

Alarmující je stav adaptačních strategií na úrovni samospráv. V průměru pouze čtvrtina obcí s rozšířenou působností má zpracovanou adaptační strategii – nejméně sedm procent v Plzeňském kraji, nejvíce 64 procent v kraji Moravskoslezském. Pouze tři kraje mají vlastní adaptační strategii. Studie upozorňuje na rozpor mezi oficiálním hodnocením plnění cílů na zhruba 80 procent a reálným stavem krajiny, kdy podle dat organizace Člověk v tísni je zhruba polovina české krajiny degradovaná. To naznačuje, že hodnocení je založeno spíše na provádění úkonů než na skutečných výsledcích.

Výzkum reakce na povodně v Česku v roce 2024, který studie cituje, potvrdil zásadní význam sebeorganizace, silné spolupráce, důvěry a funkčních vztahů při zvládání krizí. Ukázal ale také problém nedostatečné schopnosti pracovat s nejistotou a různými scénáři. I když je formální systém varování poměrně robustní, jeho efektivitu zásadně ovlivňuje nedůvěra lidí – v případě loňských povodní šlo o nedůvěru v politickou reprezentaci, podniky Povodí či vyšší samosprávné celky. Pro

krizovou komunikaci výzkum doporučuje využívat místně důvěryhodné osoby, například dobrovolné hasiče nebo učitele, jako prostředníky mezi institucemi a občany.

Součástí studie jsou také konkrétní příklady resilienčního přístupu ze zahraničí. Vídeň ve své klimatické strategii uplatňuje princip sociální klimatické politiky, která spolu s ochranou klimatu snižuje nerovnosti. Městská klimatoložka prověřuje každý projekt z hlediska dopadů na mikroklima, město vytvořilo systém včasného varování před vlnami veder, proškolovalo zdravotní personál v rozpoznání příznaků přehřátí a finančně podporuje sousedskou spolupráci. Bratislava pravidelně aktualizuje Atlas zranitelnosti mapující dopady extrémních událostí na různé skupiny obyvatel a podporuje komunitní zahrady s důrazem na zapojení zranitelných skupin. Anglický Lowestoft po katastrofě způsobené bouří a přílivovou vlnou spustil participativní výzkum, který ukázal, že posílení povědomí a sdílení znalostí o snižování rizik může mít z dlouhodobého hlediska stejně velký dopad jako fyzická infrastruktura.

Studie formuluje sadu doporučení pro státní správu i samosprávy. Na národní úrovni doporučuje rozšířit adaptační strategii o dopady na lidské zdraví a vztahy, do její přípravy zahrnout odborníky ze sociálních věd, začít sbírat data o psychologických a sociálních dopadech změny klimatu a zmapovat rizika chybné adaptace. Samosprávám studie doporučuje integrovat sociální, zdravotní a klimatická data pro identifikaci dopadů na zranitelné skupiny, cíleně rozvíjet místní vazby například formou dotací pro lokální spolky a zajistit kvalitní participaci při plánování adaptačních opatření. Studie také navrhuje posílit osvětu mezi občany prostřednictvím obecních knihoven a ordinací praktických lékařů.

Studie vznikla v rámci projektu podpořeného Ministerstvem pro místní rozvoj, zastoupením Heinrich-Böll-Stiftung v Česku a sbírkou Krajina v tísní organizace Člověk v tísní. Součástí projektu je také mapování adaptační praxe v osmi českých městech a obcích. Poznatky ze studie budou předány Ministerstvu životního prostředí i Evropské komisi v rámci veřejné konzultace k připravované adaptační legislativě.

Autorka: Anna Uhnák Kárník

Konzultace: Ondřej Kolínský (Asociace pro mezinárodní otázky), Martin Polášek a Zuzana Harmáčková (Ústav výzkumu globální změny AV ČR – CzechGlobe). Podklady k případové studii z Česka poskytla Magdalena Koudelková (CzechGlobe).

Zelený kruh je asociace občanských organizací v České republice, která se od roku 1989 zasazuje o ochranu a zlepšení kvality životního prostředí. Řada z našich členských organizací působí na mezinárodní úrovni, jiné se zaměřují na úroveň národní a mnohé organizace jsou aktivní zejména v regionálních či lokálních projektech. Celkem sdružujeme v asociace přes 90 organizací.

Kancelář Zeleného kruhu koordinuje přípravu společných odborných stanovisek a nominace expertů pro spolupráci s veřejnou správou na národní úrovni. Členským organizacím poskytuje informační servis a prostor pro vzdělávání a aktivní sdílení znalostí a zkušeností.

Zelený kruh průběžně sleduje a připomínkuje legislativní a koncepční návrhy v oblasti životního prostředí, a to s důrazem na mezioborový přístup. Při prosazování principů udržitelnosti a společenské odpovědnosti spolupracujeme s veřejnou správou, vysokými školami i soukromým sektorem.

Více o Zeleném kruhu na www.zelenykruh.cz

(Pro více informací kontaktujte mediálního koordinátora Zeleného kruhu Luboše Pavloviče, lubos.pavlovic@zelenykruh.cz, +420 773291850)

Asociace ekologických organizací Zelený kruh zveřejnila studii „Od adaptace na změnu klimatu ke klimatické odolnosti: Aktuální trendy a česká realita“. Studie analyzuje nedostatky současného přístupu k adaptaci v Česku a nabízí konkrétní doporučení, jak posílit celkovou odolnost společnosti vůči klimatickým rizikům.

Autorka Anna Uhnák Kárník ve spolupráci s konzultanty z Asociace pro mezinárodní otázky a Ústavu výzkumu globální změny Akademie věd ČR identifikuje zásadní rozpor současnosti: zatímco význam adaptace na změnu klimatu roste, kapacita společnosti řešit komplexní problémy se kvůli propojeným krizím snižuje. Se současnou podobou emisních závazků směřuje svět k oteplení o 2,6 až 3,1 stupně Celsia, daleko za cíl Pařížské dohody. Zároveň čelíme několika strukturálním krizím – od krize zdravotní a sociální péče přes problémy vzdělávacího systému až po krizi bydlení a rostoucí životní náklady.

„Adaptace zaměřená na odolnost znamená rozšíření chápání a provádění adaptace jako posilování celkové odolnosti společnosti. Na rozdíl od starších přístupů se odklání od dílčích, často technických opatření zaměřených na jednotlivá rizika odděleně. Upřednostňuje kombinaci technických a měkkých opatření a zdůrazňuje komunitní spolupráci, vzdělávání a sociální soudržnost jako cesty ke zvýšení společenské odolnosti a schopnosti čelit i neznámým a vícečetným rizikům,“ vysvětluje autorka studie Anna Uhnák Kárník. Tento takzvaný resilienční přístup vyžaduje propojení klimatické agendy se sociální, zdravotní a bezpečnostní politikou, posílení účasti veřejnosti a přizvání oborů mimo přírodní vědy do tvorby strategií.

Studie podrobně analyzuje národní adaptační strategii a její akční plán a odhaluje významnou mezeru mezi teorií a praxí. Strategie sice pracuje s pojmy odolnosti a adaptivní kapacity, v praktické aplikaci se však soustředí téměř výhradně na ekologickou stabilitu a technická opatření. Z 322 úkolů akčního plánu se pouze devět přímo věnuje zdravotně-sociálním dopadům změny klimatu. Strategie nijak nediskutuje rizika takzvané chybné adaptace – tedy opatření, která sice řeší konkrétní problém, ale přenášejí ho jinam nebo vytvářejí nové závislosti. Příkladem může být adaptace na vlny veder formou klimatizací: ty zvyšují spotřebu energie, nemohou si je dovolit nízkopříjmové domácnosti, přenášejí tepelnou zátěž do okolního prostoru a přestávají fungovat při výpadku proudu, který může paradoxně nastat právě kvůli vlnám veder.

Alarmující je stav adaptačních strategií na úrovni samospráv. V průměru pouze čtvrtina obcí s rozšířenou působností má zpracovanou adaptační strategii – nejméně sedm procent v Plzeňském kraji, nejvíce 64 procent v kraji Moravskoslezském. Pouze tři kraje mají vlastní adaptační strategii. Studie upozorňuje na rozpor mezi oficiálním hodnocením plnění cílů na zhruba 80 procent a reálným stavem krajiny, kdy podle dat organizace Člověk v tísni je zhruba polovina české krajiny degradovaná. To naznačuje, že hodnocení je založeno spíše na provádění úkonů než na skutečných výsledcích.

Výzkum reakce na povodně v Česku v roce 2024, který studie cituje, potvrdil zásadní význam sebeorganizace, silné spolupráce, důvěry a funkčních vztahů při zvládání krizí. Ukázal ale také problém nedostatečné schopnosti pracovat s nejistotou a různými scénáři. I když je formální systém varování poměrně robustní, jeho efektivitu zásadně ovlivňuje nedůvěra lidí – v případě loňských povodní šlo o nedůvěru v politickou reprezentaci, podniky Povodí či vyšší samosprávné celky. Pro krizovou komunikaci výzkum doporučuje využívat místně důvěryhodné osoby, například dobrovolné hasiče nebo učitele, jako prostředníky mezi institucemi a občany.

Součástí studie jsou také konkrétní příklady resilienčního přístupu ze zahraničí. Vídeň ve své klimatické strategii uplatňuje princip sociální klimatické politiky, která spolu s ochranou klimatu snižuje nerovnosti. Městská klimatoložka prověřuje každý projekt z hlediska dopadů na mikroklima, město vytvořilo systém včasného varování před vlnami veder, proškolovalo zdravotní personál v

rozpoznání příznaků přehřátí a finančně podporuje sousedskou spolupráci. Bratislava pravidelně aktualizuje Atlas zranitelnosti mapující dopady extrémních událostí na různé skupiny obyvatel a podporuje komunitní zahrady s důrazem na zapojení zranitelných skupin. Anglický Lowestoft po katastrofě způsobené bouří a přílivovou vlnou spustil participativní výzkum, který ukázal, že posílení povědomí a sdílení znalostí o snižování rizik může mít z dlouhodobého hlediska stejně velký dopad jako fyzická infrastruktura.

Studie formuluje sadu doporučení pro státní správu i samosprávu. Na národní úrovni doporučuje rozšířit adaptační strategii o dopady na lidské zdraví a vztahy, do její přípravy zahrnout odborníky ze sociálních věd, začít sbírat data o psychologických a sociálních dopadech změny klimatu a zmapovat rizika chybné adaptace. Samosprávám studie doporučuje integrovat sociální, zdravotní a klimatická data pro identifikaci dopadů na zranitelné skupiny, cíleně rozvíjet místní vazby například formou dotací pro lokální spolky a zajistit kvalitní participaci při plánování adaptačních opatření. Studie také navrhuje posílit osvětu mezi občany prostřednictvím obecních knihoven a ordinací praktických lékařů.

Studie vznikla v rámci projektu podpořeného Ministerstvem pro místní rozvoj, zastoupením Heinrich-Böll-Stiftung v Česku a sbírkou Krajina v tísní organizace Člověk v tísní. Součástí projektu je také mapování adaptační praxe v osmi českých městech a obcích. Poznatky ze studie budou předány Ministerstvu životního prostředí i Evropské komisi v rámci veřejné konzultace k připravované adaptační legislativě.

Autorka: Anna Uhnák Kárník

Konzultace: Ondřej Kolínský (Asociace pro mezinárodní otázky), Martin Polášek a Zuzana Harmáčková (Ústav výzkumu globální změny AV ČR – CzechGlobe). Podklady k případové studii z Česka poskytla Magdalena Koudelková (CzechGlobe).

Zelený kruh je asociace občanských organizací v České republice, která se od roku 1989 zasazuje o ochranu a zlepšení kvality životního prostředí. Řada z našich členských organizací působí na mezinárodní úrovni, jiné se zaměřují na úroveň národní a mnohé organizace jsou aktivní zejména v regionálních či lokálních projektech. Celkem sdružujeme v asociaci přes 90 organizací.

Kancelář Zeleného kruhu koordinuje přípravu společných odborných stanovisek a nominace expertů pro spolupráci s veřejnou správou na národní úrovni. Členským organizacím poskytuje informační servis a prostor pro vzdělávání a aktivní sdílení znalostí a zkušeností.

Zelený kruh průběžně sleduje a připomínkuje legislativní a koncepční návrhy v oblasti životního prostředí, a to s důrazem na mezioborový přístup. Při prosazování principů udržitelnosti a společenské odpovědnosti spolupracujeme s veřejnou správou, vysokými školami i soukromým sektorem.

Více o Zeleném kruhu na www.zelenykruh.cz

(Pro více informací kontaktujte mediálního koordinátora Zeleného kruhu Luboše Pavloviče, lubos.pavlovic@zelenykruh.cz, +420 773291850)

<https://zelenykruh.cz/tiskova-zprava-zeleny-kruh-predstavil-nove-pristupy-k-adaptaci-na-zmenu-klimatu>